

УДК 351.74:377.4

Георгій Артюшин

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
докторант Національної академії
Служби безпеки України

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИВАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СИСТЕМИ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

У статті розглядається проблема розробки ефективних підходів до професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації у правоохоронній освіті. Надається характеристика розвивальної моделі навчання.

Ключові слова: розвивальна модель, перепідготовка, правоохоронна освіта.

В статье рассматривается проблема разработки эффективных подходов к профессиональной переподготовке и повышения квалификации в правоохранительном образовании. Дается характеристика развивающей модели обучения.

Ключевые слова: развивающая модель, переподготовка, правоохранительное образование.

The article deals with the problem of development of the effective going is examined near the professional retraining and in-plant training in law-enforcement education. The author is given the description of developing model of studies.

Key words: developing model, retraining, law-enforcement education.

Реалізація завдань по забезпеченню державної безпеки України, урахування якісних змін у оперативній обстановці, характеру й особливостей ведення оперативно-розшукової діяльності спонукає постійний розвиток системи підготовки офіцерів у вищих спеціальних військово-навчальних закладах правоохоронних органів України. В світі нагальних освітніх перетворень особливої актуальності набуває реалізація в системі вищої військової спеціальної освіти сучасних освітніх підходів, запровадження інноваційних освітніх технологій, новітніх інформаційних засобів тощо. Водночас у даному напрямі професійної підготовки досі спостерігається брак цілісних, комплексних стратегій реалізації навчального процесу, що мали б достатнє науково-методологічне обґрунтування. Отже, дана стаття присвячена проблемі обґрунтування

цілісної моделі системи перепідготовки та підвищення кваліфікації особового складу правоохоронних органів України.

Питанням післядипломної професійної освіти на сьогодні приділяється достатня увага науковців. Досліджуються як загальні аспекти післядипломної освіти Десятів Т.М. [2], Тарусова Л.І. [5], так і конкретні сфери післядипломного професійного навчання. У сфері перепідготовки та підвищення кваліфікації військових спеціалістів та співробітників СБ України спеціальних наукових досліджень поки що не проводилося. Окремі теоретико-методологічні положення щодо загального функціонування і розвитку військової та спеціальної освіти викладені у працях М.І. Нецадима [3], В.В. Ягупова [7], В.С. Сідака [4].

На основі аналізу системи перепідготовки та підвищення кваліфікації особового складу правоохоронних органів України визначити можливу модель її розгляду і дослідження та надати коротку характеристику основних складових визначеної моделі. У ході попереднього теоретико-методологічного аналізу було встановлено перспективними методологічними підходами до аналізу професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації системний, синергетичний та особистісно-зорієнтований підходи. На основі використання системного аналізу перепідготовку та підвищення кваліфікації можна розглядати як організаційні форми системи післядипломної освіти, яку у свою чергу можна представити складовою системи неперервної освіти особистості, її «навчання протягом життя». Як система вона являє собою складну, структуровану сукупність особливим чином пов'язаних між собою елементів, що набувають за рахунок такого зв'язку особливої цільності, інтегративності. Як системі нижчого порядку, системі перепідготовки та підвищення кваліфікації притаманні характерні ознаки вищих систем, до яких вона відноситься. За своїм походженням ця система є соціальною системою, оскільки складається з впорядкованих взаємовідносин між людьми, та педагогічною, бо реалізується в сфері спеціальної людської діяльності з приводу отримання освіти. Система перепідготовки та підвищення кваліфікації є однією з можливих комбінованих форм післядипломної професійної освіти, і має відповідні особливості (це, як правило, короткочасне навчання, часто здійснюється без відриву від основної роботи, має досить гнучку структуру тощо). У післядипломній професійній підготовці та перепідготовці системний підхід дозволяє утворювати цілісні, несуперечливі системи навчання, спрямовані на реалізацію професійно значущих освітніх цілей, тобто формування і розвиток професійно значущих особистісних якостей тих, хто навчається. В світі синергетичного підходу система перепідготовки та підвищення кваліфікації має розглядатись як відкрита та динамічна система, що активно взаємодіє з оточуючим середовищем, будується на принципах

самоорганізації, прискає значну частку варіативності, а її змістовні та процесуальні компоненти зінтегровані навколо загальної, суспільно та індивідуально значущої мети.

Згідно особистісно-зорієнтованого підходу, в якості педагогічної системи, а також складової неперервної освіти людини протягом всього її життя, система перепідготовки та підвищення кваліфікації має бути спрямована на задоволення потреб як суспільства, так і самої особистості в її розвитку та саморозвитку, при чому орієнтуватись не тільки на актуальні, але й на перспективні особистісні й суспільні потреби, попереджуючи і долаючи можливі негативні тенденції розвитку суспільства. Відповідно зазначеним методологічним підходам, зміст та організаційна модель системи підготовки та підвищення кваліфікації (ППК) повинна бути підпорядкована впливу систем декількох рівнів; макро (стан і тенденції розвитку освіти суспільства в цілому та, післядипломної професійної підготовки, зокрема), мезо (відомчі) і мікро (індивідуальний, особистісний).

На макрорівні система перепідготовки та підвищення кваліфікації має відповідати вимогам концепції неперервної освіти, актуальним завданням реформування освіти в Україні в напрямку руху до Євроінтеграції, реалізації Болонського процесу. На мезо-рівні система перепідготовки та підвищення кваліфікації має вирішувати ті функції та завдання, що зумовлені певним профілем професійної діяльності, відносно якої вона реалізується. На мікро-рівні система перепідготовки та підвищення кваліфікації має задовольняти особистісні потреби та інтереси особистості в плані свого розвитку і самовдосконалення. Отже, в цій системі мають бути цілісно зінтегровані інтереси різних суспільних суб'єктів – від суспільства в цілому до окремої особистості в конкретній сфері її професійної діяльності. Реалізації такої інтеграції добре відповідають принципи контекстного, компетентнісного, аксіологічного, акмеологічного та андарогічного підходів. Система перепідготовки та підвищення кваліфікації у правоохоронних органах України характеризується специфічними цілями і завданнями (захист безпеки держави), тому має певні обмеження стосовно каналів комунікації (має більш закритий характер). У зв'язку із цим така система характеризується, з одного боку, меншою динамічністю, самокерованістю, з іншою – більшою централізацією. У зв'язку із цим для ефективного функціонування такої системи слід шукати додаткові засоби стимулювання її розвитку, ефективного функціонування (саме на це спрямоване дане дослідження). На основі здійснених раніше узагальнень можна надати цілісне визначення системи перепідготовки та підвищення кваліфікації особового складу правоохоронних органів України.

Система перепідготовки та підвищення кваліфікації особового

складу правоохоронних органів України це система додаткової професійної освіти співробітників, спрямована на вдосконалення й розширення їх професійної компетентності для задоволення актуальних та перспективних потреб суспільства, сфери державної безпеки та самої особистості в її розвитку та саморозвитку. Для дослідження стану відповідної системи та визначення необхідних напрямків та шляхів її вдосконалення доцільно використати метод моделювання, що являє собою спосіб відображення складних об'єктів у вигляді наочної схеми їх будови чи функціонування. За аналогією з системою вищої професійної підготовки можна представити модель системи післядипломного професійного навчання загалом (рис. 1). У даній моделі показано, що навчальний процес в системі післядипломної освіти являє собою процес взаємопов'язаної діяльності тих, хто навчає (викладачів) та тих, хто навчається (слухачів) з приводу реалізації поставлених освітніх цілей. Разом з тим, на наш погляд, дана модель має бути доповнена конкретизацією методологічних підходів до реалізації цілей такої освіти та розглядом функціональних компонентів процесу надання відповідної освіти.

Для побудови моделі системи перепідготовки та підвищення кваліфікації, що може використовуватись для додаткової професійної освіти співробітників правоохоронних органів України, на наш погляд, доцільно виходити з обґрунтованого вище розуміння післядипломного професійного навчання як процесу додаткової освітньої діяльності для забезпечення професійно-особистісного розвитку працівників, вдосконалення їх професійної компетентності.

Відповідно, у структурі моделі процесу перепідготовки та підвищення кваліфікації співробітників правоохоронних органів України ми виділяємо такі **функціональні компоненти**: **ціле-мотиваційний**, що містить бачення суспільно- професійно- та особистісно-значущих результатів додаткової професійної освіти; **змістовний**, що включає актуальні напрями підготовки, змістовні модулі та відповідають актуальним суспільним, професійним та особистісним потребам працівників; **організаційний** – відображує порядок та технології реалізації професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації; **особистісний** – визначає готовність суб'єкта навчатись і вдосконалювати свою професійну компетентність; **оціночно-рефлексивний** – включає оцінку й самооцінку набутої професійної компетентності, розвинених чи сформованих здібностей і переваг у професійній діяльності. Графічне відображення зазначеної моделі знаходиться на рис. 2.

Для характеристики даної моделі можна використати термін «розвивальна модель», що відображує обрані концептуальні підходи до реалізації післядипломної професійної освіти в сфері Служби безпеки

України. Крім реалізації своєї основної мети – забезпечення професійного розвитку співробітників, така модель спрямована на розвиток самої сфери професійної підготовки в галузі державної безпеки. Для додаткового пояснення цієї думки наведемо порівняння традиційної та розвивальної моделей навчання за С.О. Щенніковим [6]. Автор називає такі моделі базовими для сучасної освіти дорослих, що якісно відрізняються одна від одної за типом організації освітнього процесу, цілям і результатам (табл. 1).

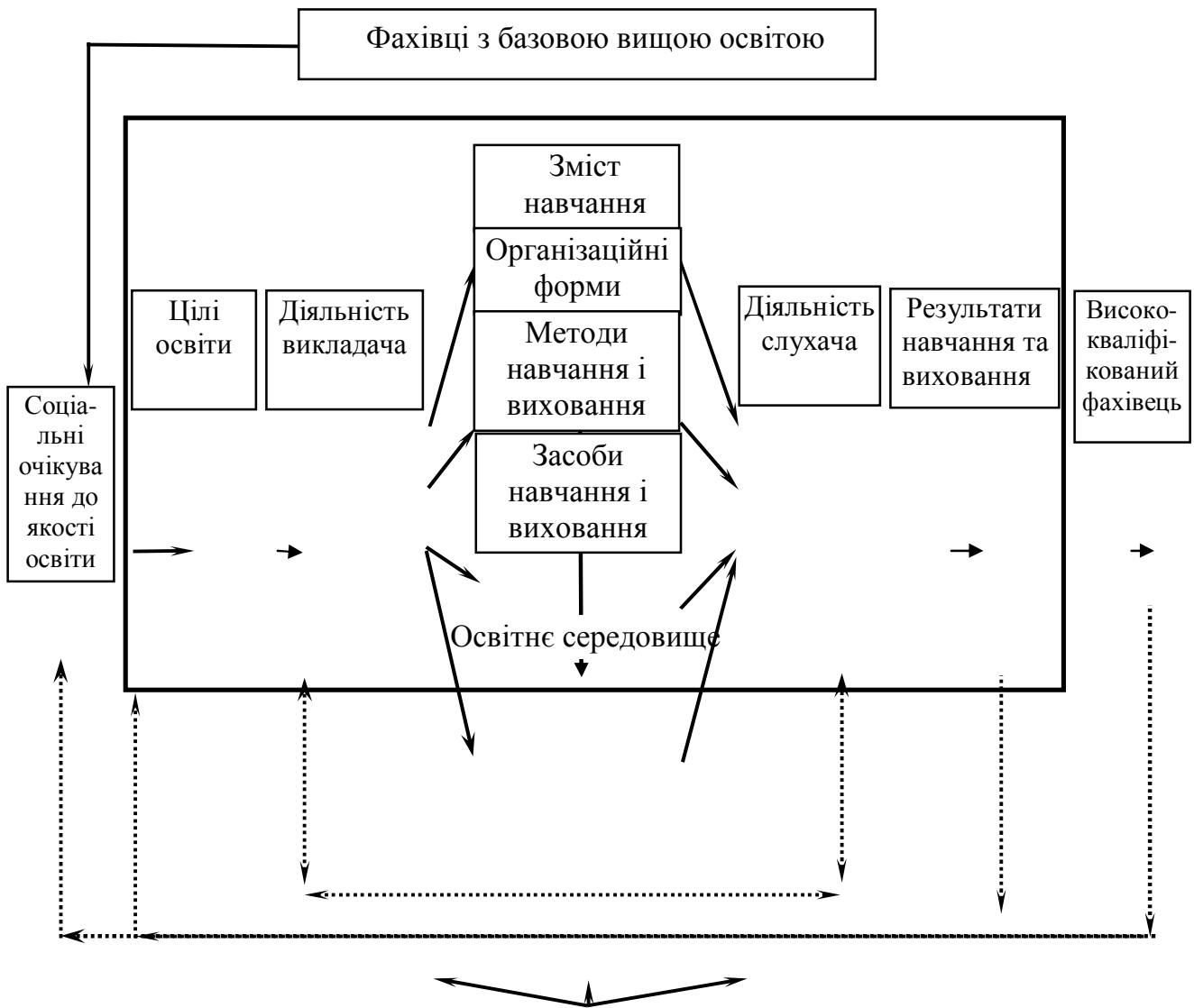

Рис. 1. Структура педагогічної системи процесу післядипломної професійної підготовки

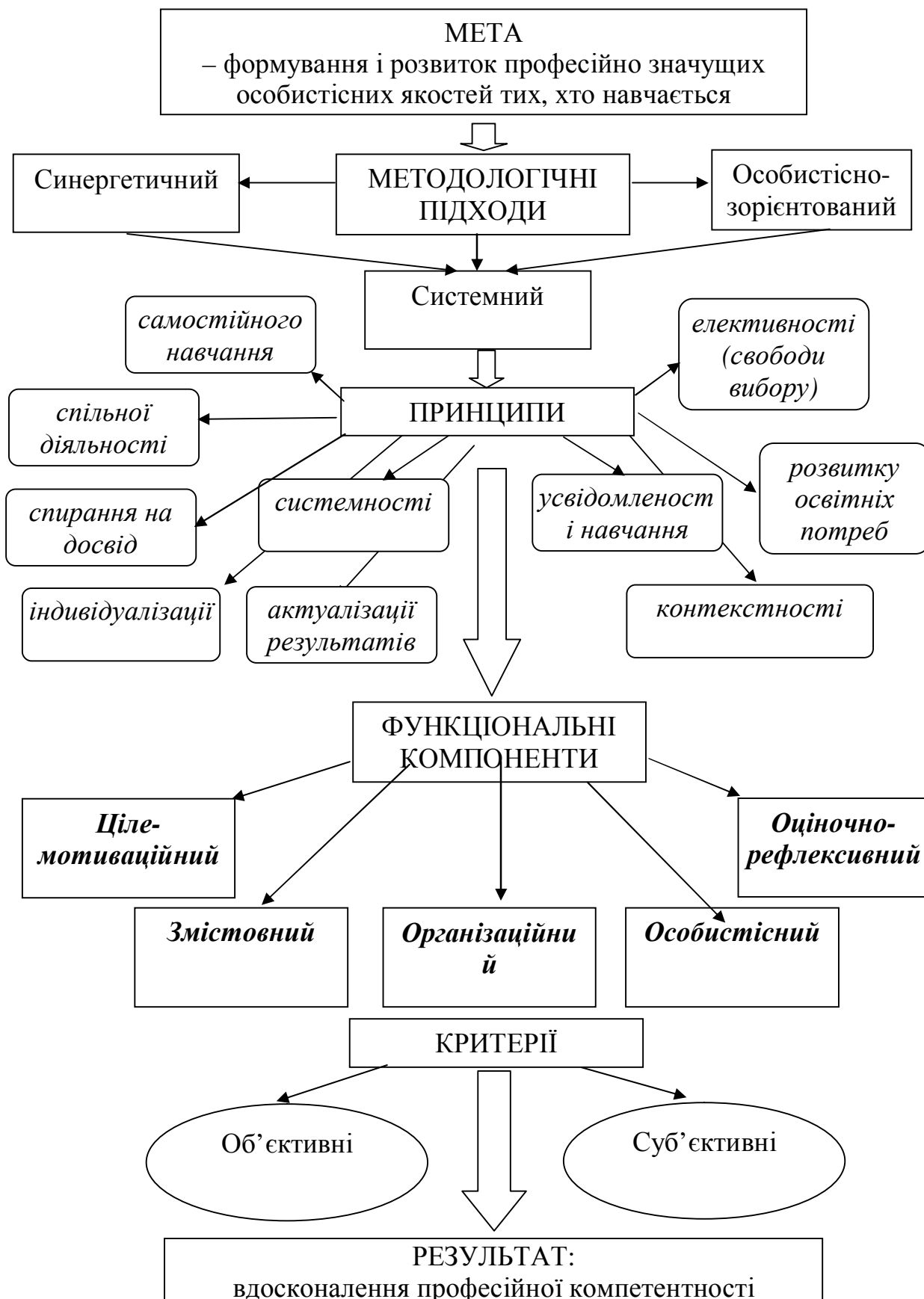

Рис. 2. Розвивальна модель процесу перепідготовки та підвищення кваліфікації оперативних співробітників СБ України

Порівняння традиційної та розвивальної моделей навчання

Назва моделі	Традиційна, репродуктивна, знаннєва, інформаційна	Інноваційна, проблемно-зорієнтована, гуманістична, особистісно та діяльнісно зорієнтована
<i>Спирається на</i>	Філософію сенсуалізму Яна Коменського	Ідеї гуманістичної психології (А. Маслоу, К. Роджерс та ін.), активності особистості і розвивального навчання (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн та ін.)
<i>Зорієнтована на</i>	Вивчення предмету. Навчання називають предметно-зорієнтованим, оскільки в якості предмету, цілі і результату діяльності того, хто навчається, виступає освоєння ним певної суми знань, умінь і навичок	Потреби, особистий досвід та рівень актуального розвитку того, хто навчається. При цьому отримані знання, не втрачаючи своєї значущості, перетворюються з самоцілі на важливіший засіб розвитку особистості, реалізації її життєвих і професійних задумок і планів
<i>Ціль навчання</i>	Передача знань, вмінь та навичок	Розвиток здібностей особистості
<i>Результати навчання</i>	Усереднений	Варіативний, в залежності від рівня індивідуального розвитку та освітніх потреб кожного
<i>Дидактичні принципи</i>	Спрямовані на засвоєння предметних знань: принципи наочності, доступності, від простого до складного, міцності, послідовності, систематичності	Є регулятивами в організації спільної продуктивної діяльності тих, хто навчається: принципи діяльності, розвитку, активності, самостійності, рефлексивності, діалогічності, варіативності, диференціації, індивідуалізації
<i>Тип взаємодії викладача та того, хто навчається</i>	Суб'єкт-об'єктний	Суб'єкт-суб'єктний
<i>Навчальні дії</i>	Вирішення типових завдань	Оволодіння способами вирішення завдань
<i>Навчальні типи діяльності</i>	Репродуктивна	Продуктивна, творча. Репродуктивна виступає в ролі допоміжної

Отже, розвивальна модель післядипломної професійної освіти в повній мірі відповідає вимогам сьогодення, сприяє оновленню процесу навчання, запровадженню сучасних освітніх технологій, зміщує акценти в

навчальній діяльності із забезпечення розвитку окремих сфер професійного досвіду на формування цілісних професійних компетенцій.

Вважаємо, що зазначений підхід гарно відображає необхідні тенденції у розвитку і вдосконаленні сучасних освітніх систем в процесі надання післядипломної професійної освіти. Отже, в основі модернізації наявної системи перепідготовки та підвищення кваліфікації особового складу правоохоронних органів України, на нашу думку, має бути покладена сучасна, розвивальна модель післядипломної освіти, що забезпечує інтенсивний особистісно-професійний розвиток тих, хто навчається, та кардинальне оновлення традиційної системи професійного навчання у відомчих ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербицкий А.А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения // А.А. Вербицкий // Материалы к четвертому заседанию методологического семинара 16 ноября 2004 г. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – С. 21.
2. Десятов Т.М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття): Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Десятов Тимофій Михайлович. – К., 2006. – 505 с.
3. Нецадим М.І. Військова освіта України: Історія, теорія, методологія, практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / М.І. Нецадим. – К., 2004. – 56 с.
4. Сідак В.С. Психолого-акмеологічні основи професійного та особистісного самовдосконалення співробітників правоохоронних органів України: Монографія / В.С. Сідак, О.Д. Сафін. – К.: Вид-во НА СБ України, 2004. – 178 с.
5. Тарусова Л.І. Правові основи управління післядипломною освітою в Україні: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право / Тарусова Людмила Іванівна. – Х., 2003. – 223 с.
6. Щенников С.А. Открытое образование. – М.: Наука, 2002. – С. 309–314.
7. Ягупов В.В. Загальнодидактичні основи навчання військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Ягупов Василь Васильович. – К., 2002. – 432 с.+ 197 с. дод.